

Das Korbmachen | Koszykarstwo

Deutsche und polnische Jugendliche zeigten am 6./7. Mai 2006 zum „Korbmachertag“ das Flechten eines Weidenzaunes vor dem Fischerhaus

Polska i niemiecka młodzież pokazała w „Dniu koszykarstwa” 6/7 maja 2006 r. pieczenie płota wiklinowego przed domem rybaka.

Caput 4.

Von Befestigung der Ufer und Dämme so vom Oder - Strom angegriffen werden.

...Damit indessen das Bruch selbst künftig, wo nicht ganz und gar, doch zum größten Theil, sich mit dem, zu den Pack- und Buhnen-Wercken nöthigen Holz helfen könne, und den Interessenten die entlegenen Materialien zu führen dereinst erleichtert werden, sollen nicht allein die Pack- und Buhnen Wercke, sondern auch, wenn der Strom den Sand dahinter wirft, solche, im gleichen die Dämme, nach der gegebenen Vorschrift, mit Satz-Weiden, mit jungen Werder-Weiden bepflanzt werden. Und damit diese Bepflanzung durch das Vieh nicht, wieder abgehütet und verderbet werden mögen; so sollen solche bepflanzte Sand-Bäncke und Pack-Wercke durch lebendige Zäune oder Rückwercke gehörig abgeheget seyn, und vor aller Vieh-Trift und Behütung beständig geschonet bleiben.

Weil auch zu Anlegung der Pack-Wercke vieles Reißholz erfordert wird; so hat besonders die Teich-Schau dafür zu sorgen, und sich äusserst angelegen zu lassen, daß so bald in dem Oder-Strom oder dem großen Canal, sich Sandfelder ansetzen, solche, wenn sie dergestalt situiert sind, daß dem gegenüber liegenden Ufer dadurch nicht theiliges zustossen kann, mit Werder-Weiden bepflanzt, und wo es thunlich fällt, am festen Uferenclaviret, und beständig zum Busch-wuchs vom Vieh geschonet werden.

*Teich und Uferverordnung
von 1769*

*załącznik zarządzenia
dotyczącego stawów i brzegów
z roku 1769¹⁾*

Korbmachen - ein altes Handwerk

Das Korbmacherhandwerk im Oderbruch

„Flecht-Erzeugnisse sind Handarbeiten im wahrsten Sinne des Wortes. Jeder Finger hat dabei seine bestimmte Funktion.“

O. Prischmann, Korbmachermeister aus Leipzig, 1925

Garant. unversehrt, 1 jähr.,
trockene Amerikaner
140-200 cm u. 170-220 cm,
2 jährige, trockene Amerit,
vorzügliche Kranzweiden,
gibt ab (8331)
S. F. Weichardt,
Weidenkultur,
Küfstrin-Rick.

(Deutsche Korbmacher-Zeitung,
Nr. 27, 1932)

Korbmachermeister Wilhelm
Müller mit seiner Familie und den
Gesellen vor seinem Geschäft,
Wriezen 1924.
(Foto: privat)

majster koszykarski Wilhelm
Müller z rodziną i czeladnikami
przed swoim sklepem,
Wriezen 1924
(zdjęcie: prywatne)

Die Korbflechterei ist ein sehr altes, traditionsreiches und vielfältiges Handwerk. Ein „Handwerk“ im wahrsten Sinne des Wortes, da das Werk mit den Händen vollbracht wird. Bereits in der Steinzeit flochten die Menschen Gefäße zum Transport und zur Aufbewahrung lebensnotwendiger Dinge. Geflochten wurde mit Schilf, Gräsern, Zweigen. Die Weidenruten wurden vermutlich erst viel später vorzugsweise verwendet.

Vor der Trockenlegung des Oderbruchs war offensichtlich die Korbmacherei als Nebentätigkeit der ländlichen Bevölkerung verbreitet. Im Winter wurden die Weiden geschnitten und aus Weiden die notwendigen Dinge für den Haushalt hergestellt. In der Regel verwendete man ungeschälte Weiden für Gefäße aller Größen und Nutzung.

Besondere Wichtigkeit bekamen die Weiden mit der Entwässerung des Oderbruchs unter Friedrich II. Mitte des 18. Jh. Die Weiden wurden als Faschinenmaterial zum Bau der Oderdämme benötigt. Faschinen sind Reisigbündel zum Befestigen der Dämme und die Weide lieferte besonders gutes Faschinenmaterial. Friedrich der II. ordnete in der Teich- und Uferordnung von 1769 an, dass Weiden im Bruch gepflanzt werden sollen, damit genügend Material für den Erhalt der Oderdämme vorhanden ist.

1734 tauchte in der Kammereirechnung Wriezen erstmalig ein Haushaltsposten Weidenanbau auf. Eine städtische Weidenplantage wurde für 28 Taler angelegt. Seit der Zeit gab es einen festen Posten zur „*Setzung und Unterhaltung der Weiden*“.

In Wriezen entwickelte sich die Korbmacherei allmählich als selbständiges Handwerk und erreichte Mitte des 19. Jahrhundert. eine Blütezeit. Vom 6.2.1849 ist überliefert: „...*jeder Korbmacher-geselle, welcher hier in Arbeit stand, und zwar ohne Ausnahme, ob er ein Altgesell war oder irgend*

Koszykarstwo – stare rzemiosło

Plecanie koszyków jest bardzo starym, tradycyjnym i urozmaiconym rzemiosłem. To „rzemiosło” można sobie dosłownie przedstawić - do pracy faktycznie potrzebne są tylko ręce.

Już w epoce kamiennej, ludzie wyplatali naczynia do transportu i do przechowywania potrzebnych rzeczy. Materiałem do plecania była trzcina, trawa i gałęzie. Prawdopodobnie później brało się do plecania gałązki z wierzby.

Przed wysuszeniem moczarów odrzańskich okazało się, iż koszykarstwo jest dodatkową pracą wiejskiej ludności. Zimą ścinało się wierzby i produkowało się z nieodkorowanej wierzby potrzebne naczynia różnych wymiarów i kształtów do gospodarstwa domowego.

Wierzba stała się ważna podczas wysuszania moczarów odrzańskich w czasach Fryderyka II w połowie XVIII wieku. Używana jest jako faszyzna do obsadzania wałów przeciwpowodziowych i brzegów rzeki w celu zabezpieczenia ich przed wymywaniem przez wodę. Wierzba jest najlepszym materiałem podczas przygotowania faszyzn. Fryderyk II polecił w zarządzeniu z roku 1769 dotyczącym stawów i brzegów, iż w moczarach odrzańskich mają być posadzone wierzby, żeby rosło dosyć materiału do unacniania wałów Odry.

W 1734 r. była pierwotnie wyznaczona w rozliczaniu finansów miasta Wriezen pozycja: uprawa wierzby. Plantacja wierzby była założona za 18 talarów. W tym czasie była już stała pozycja „*sadzenie i utrzymanie wierzby*”.

We Wriezen koszykarstwo rozwijało się jako niezależne rzemiosło i miało swój rozkwit w połowie XIX w. Od 6 lutego 1849 r. jest przykazane, iż: „*każdy czeladnik koszykarstwa, który tutaj pracę miał, i bez wyjątku,*

Koszykarstwo na moczarach przełomu Odry

Hanf und Magdalena

Ga. 120 Str. trod., grüne
Weiden, mittel/stark, auch
in kleinen Pöcken, à Str.
2 RM, weiße Kulturstöcke
à Str. 8 RM, gegen Nach-
nahme, liefert 8324
Fritz Hagen,
Kienitz (Oderbruch).

(Deutsche Korbmacher-Zeitung,
Nr. 27, 1932)

Korbmachermeister August und
Fritz Hagen mit den Gesellen,
Kienitz 1934.
(Foto: privat)

majstrzy koszykarscy August i
Fritz Hagen ze swoimi czelad-
nikami, Kienitz 1934
(zdjęcie: prywatne)

Korbmacherschere zum Zuschneiden der Badenstöcke, aber auch zum Ausputzen der äußeren Korbwand gut geeignet.

sektor wykonuje się nim wszystkie cięcia wikliny łącznie z powyższymi, jednakże te powyższe wykonane nożem są bardziej estetyczne i dokładne.

ein anderes Amt bekleidete, wurde verpflichtet, monatlich zur Fremden- und Krankenkasse einen Beitrag von 5 Silbergroschen zu geben.“¹³ Im Kreis Oberbarnim waren 1858 in den Städten 20 Korbmacher mit zehen Gesellen und fünf Lehrlingen tätig. Auf dem platten Lande des Kreises arbeiteten vier Korbmacher und ein Lehrling. Die selbständigen Handwerker waren in dieser Zeit in Innungen zusammengeschlossen. Die Innungen wahrten die Interessen der Handwerker gleichen oder artverwandten Handwerks. Sie hatten die Oberaufsicht über die Lehrlingsausbildung und nahmen die Gesellenprüfung ab. Am 11.01.1853 gründete man in Wriezen die „Vereinigte Böttcher-, Stellmacher- und Korbmacherinnung“. Diese Innung existierte nur wenige Jahre. Wahrscheinlich waren die hier verbundenen Gewerke und ihre Interessen zu unterschiedlich.

Wie sich der Zusammenschluss der Korbmacher im Oderbruch und in der näheren Umgebung in Innungen weiter vollzog, ist nicht bekannt. Auzunehmen ist, dass sich in den größeren Städten einzelne Innungen gründeten, in die auch die Korbmacher der umliegenden ländlichen Gebiete integriert waren wie beispielsweise in Küstrin und Frankfurt/Oder. Das Oderbruch kann nicht als ein Zentrum des Korbmacherhandwerkes bezeichnet werden. Die Erzeugnisse, zum überwiegenden Teil aus der Weiß- und Grünkorbmacherei, entstanden ausschließlich in Heimarbeit. Eine allgemeine Schilderung aus dem Jahre 1921 läßt darauf schließen, dass die Korbmacher materiell nicht besonders gut gestellt waren: „Der Arbeitsraum der Korbmacher in der Hausindustrie ist meist auch Wohn-, Koch- und Schlafzimmer, und vorkommenden Falles auch Krankenstube.“ Weiter heißt es: „um einen einigermaßen guten Verdienst zu erhalten, mußte ein Korbmacher bis zu zwölf Stunden arbeiten, wobei oft noch Frau und Kinder mithelfen mußten.“²¹

Korbmachermeister Kaul aus Kienitz am Deich, Mitte der 80er Jahre des 20. Jahrhunderts (Foto: Horst Wiese)

majster koszykarski Kaul w Kietz am Deich, w połowie 80 lat XX wieku (zdjęcie: Horst Wiese)

czy był starszym czeladnikiem, czy inną funkcję pełnił, był zmuszony comiesięcznie wpłacać pięć srebrnych groszy do kasy dla obcych i chorych.“²¹ W 1853 r., w powiecie Oberbarnim pracowało dwudziestu koszykarzy. Oni mieli dziesięciu czeladników i pięciu uczniów. Na płaskich terenach powiatu pracowało czterech koszykarzy i jeden uczeń. Niezależne rzemieślnicy łączyli się w cechy. Cecha broniła interesów rzemieślników jednego rzemiosła oraz podobnych. Ona była największym nadzorem w wykształceniu uczniów i ich egzaminowała. 11 stycznia 1853 r. powstała „Łączona cecha bednarzy, kołodziejów i koszykarzy“. Ta cecha pozostała tylko parę lat. Prawdopodobnie różnica interesów różnych rzemiosł była za duża.

Nie jest znane, jak się związek koszykarzy w moczarach odrzańskich i w okolicy dalej dokonywał. Myśli się, że w dużych miastach powstały cechy, w których koszykarze z wiejskich okolic byli integrowani, na przykład Kostrzyn i Frankfurt nad Odrą. Moczary odrzańskie nie były centrum koszykarstwa. Wyroby z białej i zielonej wikliny były wyłącznie wykonane w pracy chałupniczej. W ogólnych opisach można czytać, że koszykarze nie mieli wielkiego poważania. Zaliczali się do biednych w wioskach: „Stanowiskiem roboczym koszykarza chałupnika było pomieszczenie, w którym mieszkało się, gotowało, spało i od czasu do czasu służyło dla chorych.“ Dalej się czyta: „żeby dość zarobić, musiał koszykarz pracować do 12 godzin dziennie wraz z żoną i dziećmi, które mu pomagały.“²²

Ausputzmesser zum Ausputzen der Inneren und äußeren Korbwand.

noż zaostrzony od zewnątrz do obcinania wystającej wikliny wewnątrz kosza po jego wypleceniu.

Korbmachermeister Otto Müller mit Sohn Fritz und drei Gesellen, Wriezen 1926. (Foto: privat)

majster koszykarski Otto Müller z synem Fritzem i trzema czeladnikami, Wriezen 1926 (zdjęcie: prywatne)

*Pfriem
Zum Festhalten
des Geflechts auf dem
Werkbrett; zum Verziehen
des Zuschlags; zum Vorstechen
beim Aufstaken*

*szpilot
narzędzie pomocnicze w
przypadku, gdy jest koniecz-
ne przepleść wtkę pod już
zplecioną, albo przebić się
przez inną (zrobić otwór)*

*Korbmachermeisterin
Thea Müller aus Buschdorf im
Oderbruch
(Foto: Archiv
Freilichtmuseum)*

*majster koszykarstwa Thea
Müller zamieszkała w Buschdorf
na mozarach odrzańskich
(zdjęcie: archiwum skansen)*

Seit Mitte des 19. Jh. haben sich verschiedene Arbeitsgebiete der Korbmacherei herausgebildet:

Die Grünkorbmacherei

stellt den ursprünglichen Bereich dieses Handwerks dar. Als Rohstoff dient die ungeschälte Weidenrute, so wie die Natur sie liefert. Nach der Ernte werden die Ruten nach Länge verzogen, sortiert, gebunden, gestapelt und getrocknet. Um die nötige Elastizität zum Flechten zu erreichen, werden die Weiden für fünf bis sechs Tage im Wasser eingeweicht. Danach können die Weiden verflocbten werden. Um nach dem Troeknen eine Stabilität des Geflechts zu erreichen, müssen die einzelnen Schichten, das heißt die einzelnen Runden, häufig mit dem Eisen dieht geschlagen werden. Daraus ergibt sich die Fachbezeichnung „*Geschlagene Arbeit*“. Die Grünkorbmacherei erzeugt im Wesentlichen Wirtschaftskorbbwaren: Transport- und Versandkörbe für die Landwirtschaft, den Gartenbau und die Industrie.

*Korbmachermesser
zum Anschalmen und Anspitzen
der Weidenruten*

*nóż zaostrzony od wewnątrz
do przycinania wikliny pod
kątem przed rozpoczęciem
wyplatania kosza,*

Do 1945 r. koszykarze byli członkami cechy. Następną organizacją była spółdzielnia skupu i dostawy w Erkner w dawniejszych powiatach Potsdam, Frankfurt nad Odrą i Cottbus. W Falkenberg/Mark powstał, pierwszego kwietnia w 1949 r. zakład VEB „Falke“, jeden z największych zakładów koszykarstwa w regionie. W 1990 r. zakład był zlikwidowany, sprzedaż towaru nie wystarczała.

Dziś w regionie jest paru niezależnych rzemieślników. Przez nich to stare rzemiosło żyje dalej.

*Biegeeisen
zum Biegen und Nachbearbeiten
der Spanenden*

*zginacz do kijów
wbrew swojej nazwie nie zgina
kijów tylko je prostuje (np. nóżki
taboretu, fotela, kwietnika).*

*Schneiden der Weidenruten
(Foto: Archiv Freilichtmuseum)*

*Ścięcie prętów wierzbowych
(zdjęcie: archiwum skansen)*

Od połowy XIX wieku stosowano różne techniki w koszykarstwie.

Wiklina zielona

była pierwotnym działem rzemiosła. Surowcem są świeże pręty jednoroczne. Po ścięciu mają dużą wilgotność. Po zbiorze pręty się sortuje, pakuje w pęczki, układa i suszy. W celu otrzymania elastyczności trzeba wiklinę przez 5 – 6 dni w wodzie namoczyć i dopiero wtedy można z niej wyplatać. Przy wyplataniu koszyków trzeba wiklinę żelazem na rzadki bić, aby dostać jej dobrą stabilność. Stąd fachowa nazwa tej czynności: „praca nabijana“. Wyroby z wikliny zielonej: kosze na kartofle, balony do wina, kolekcje ogrodowe - kosze do kwiatów, nasadzeń, płoty.

*Mit dem Schlageisen wird das
Geflecht zusammengeschoben.
Das ringförmige Ende dient dem
Geradebiegen krummer Ruten.*

*ubijak metalowy
kosze wyplatane z wikliny nie
okorowanej trzeba ubijać aby
splót był trwały i mocny. Okrągłe
zakończenie ubijaka służy do
wyprostowania zgiętych kijów.*

Die Weißkorbmacherei

verwendet veredelte Weiden. Es gibt zwei Möglichkeiten der Weidenveredelung (Schäle): 1. Die Naturschäle: unter Ausnutzung des eigenen Saftes werden die Bunde in einem Wasserbecken bzw. in einem natürlichen Wasserlauf zum Treiben von Wurzeln und Laub gebracht. Das Schälen ist nach ca. fünf bis sechs Wochen möglich. Die Weiden sind dann weiß. 2. Die Weidenbunde werden durch Kochen schälbar gemacht, d.h. sie werden mit Wasser abgedeckt mindestens zwölf Stunden gekocht und können danach geschält werden. Die geschälten Weiden haben dann eine braune bis rötliche Farbe

Ein einfaches an einem Holzpflock befestigtes Eisen, das jeder Schmied herstellen kann, ermöglicht ein rasches Entschälen der Weiden (Der Weidenanbau Nr.5, 1951)

Przy prostym kolku drewnianym jest przymocowane żelazo, które każdy kowal potrafi zrobić, ułatwia okorowanie wierzby

Die Spankorbmacherei

„Die Herstellung von Spankörben ist neben der Grünkorbmacherei das älteste Arbeitsgebiet der Korbflechterei. Die Kiefern gehören zu den besten spangebenden Bäume. Je nach Charakter des Holzes unterscheiden sich die Techniken der Spaltung. Weiches Holz (Hasel) kann man durch Biegen spalten, hartes Holz (Kiefer) muß nach langem Weichen oder Kochen mit einem Schneidwerkzeug geteilt werden. Der von Hand abgezogene Span ist, da er mit der Holzfaser verläuft, zäh und zugfest, der über Holz und Fleisch gemesserte Maschinenspan speißelt und bricht oft. Produkte der Spankorbmacherei sind Wirtschafts- und Haushaltskörbe, z.T. auch Zierkörbe.“³⁾

Die Heftmaschine in der Spankorbmacherei des Freilichtmuseums.

Zszywacz produkcji koszyków łubkowych w skansenie

Wiklina biała

Produkcja wikliny białej oparta jest na przesłankach naturalnych. Zielone pręty wstawia się wczesną wiosną do moczarek (naturalne rozlewiska, stawy lub specjalne przygotowane baseny z wodą), po pojawieniu się listków można przystąpić po 5 – 6 tygodniach do korowania wikliny. Wiklina jest potem biała.

Pęczki wierzby można lepiej odkorować, jak się je wrzuci do przykrytego kotła z wrzącą wodą, na co najmniej 12 godzin. Zmieniają one wtedy kolor na czerwono - brązowy.

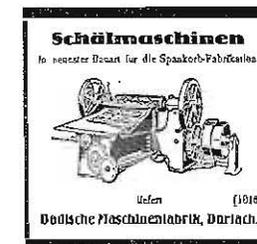

Beim Weidenschälen mit einem einfachen klemmenden Eisen (Der Weidenanbau Nr.5, 1951)

Okorowanie wierzby prostym żelazem

Koszyki łubkowe

„Produkcja koszyków z łubków jest obok wikliny zielonej najstarszym działem koszykarstwa. Sosna jest drzewem, z którego można uzyskać najlepsze łubianki. Każde drzewo ma swój charakter i to jest związane z techniką rozszczepiania. Miękkie drewno (orech laskowy) można przez wyginanie rozszczepić, twarde drewno (sosna) trzeba długo moczyć oraz gotować i narzędziami rozdzielać. Łubianki (wióry) są ręcznie darte wzdłuż włókna drewna i mają swoją wytrzymałość. Łubianki darte maszyną są miękkie i łamią się szybko. Wyroby łubkowe to koszyki dla przemysłu i gospodarstwa, część koszyków ozdobnych.“³⁾

(Deutsche Korbmacher-Zeitung, Nr. 27, 1932)

Die Furnierschälmaschine in der Spankorbmacherei des Freilichtmuseums

Maszyna do robienia furniru w produkcji koszyków łubkowych

Der Spalter spaltet eine Rute in Schienen

Rozluptywanie prętów wierzbowych na listwy wierzbowe

Die Feinkorbherstellung

entstand bis Mitte des 19. Jahrhunderts. Es wurde immer mehr Wert auf Feinheit der Geflechte und Vielfalt der Formen gelegt. Die Korbmacherei bekam kunsthandwerklichen Charakter.

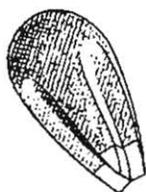
„Das wichtigste Material für die Feinkorbherstellung ist die Weidenschiene. Diese gewinnt man durch das Spalten der Weidenruten. Das anhaftende Markteil wird mittels Weidenhobel entfernt und die so entstandene Schiene durch ein Schmälisen gezogen.“⁴⁾

Weitere einheimische Materialien sind Binse und Stroh.

„Seit Anfang des 20. Jahrhunderts finden auch importierte Stoffe, wie Rohr (Peddig, Bambus u. a.) Espartogras, Palmblatt, Chinabinse und Raffiabast Verwendung. Produkte der Feinkorbherstellung: Modeartikel und Haushaltskorbbwaren mit dekorativer Wirkung“⁵⁾

Nicht brech' was gebogen,
geflochten sich mache, so sei eine rechte
Korbmakersache.“

Korbmakerscheit
unbekannter Herkunft.

Spalter
(Werkstatt 1978 : 157)

Rozluptywacz
(warsztat 1978 : 157)

Gestellarbeiten des VEB Korbmacher „Falke“, Falkenberg um 1980, (Foto: privat)

Prace szkieletowane zakładu koszykarskiego VEB „Falke“, Falkenberg około 1980 r., (zdjęcie prywatne)

Die Gestellarbeit

Seit Beginn des 18. Jh. ist die Herstellung von Stühlen und Sesseln aus Rohr und Weidenstöcken von den Sachsen bekannt. Heute gehören auch Tische, Zeitungsständer, Blumenbänke oder -säulen, Puppenwagen und viele andere Kleinmöbel zu diesem Fachgebiet der Korbmacherei.

Ozdobna produkcja wikliny

Produkcja koszyków wytwornych powstała w XIX wieku. Już nie było takiej potrzeby na naczynia codzienne. Patrzyło się więcej na wytworność i różnorodność kształtu plecionek. Wikliniarstwo zmieniło swój charakter i stało się rzemiosłem artystycznym. „Najważniejszym materiałem do wykonania wytwornych koszy jest listwa wierzbowa. Otrzymuje się ją przez rozdzielanie prętów wierzbowych. Mięsz wysuwa się strugiem wierzbowym i tę listwę wierzbową uszczupla się.“⁴⁾

„Sitowie i słoma są krajowymi surowcami. Od początku XX wieku wyplatało się surowcami z innych krajów: rattan, bambus, trawa esparto, liście palmy, trzinopalmy i rafia lyko. Wyroby z produkcji koszyków wytwornych były artykułami modnymi i efektywnie dekoracyjnymi w domach.“⁵⁾

Auf dem Korbmacherhandhobel werden die Weidenspaltendünngehobelt.
(Abb.: Will, 1978 : 76)

Na ręcznym strugu koszykarskim struga się cienkie listwy wierzbowe.
(Abb.: Will, 1978 : 76)

Gestellarbeiten zu Gast im Korbmachermuseum Buschdorf anlässlich des Tages der Offenen Tür am 21. Mai 2006

Prace szkieletowane pokazane w muzeum koszykarskim Buschdorf z okazji dnia otwartych drzwi 21 maja 2006 r

Praca szkieletowana

Od początku XVIII wieku u zaczęła się produkcja foteli i krzeseł z rattanu i wikliny wierzbowej w Saxonii. Dziś produkuje się w tym dziale koszykarstwa stojaki na kwiaty i gazety, stoły, komody, małe szafki, wózki dla lalek, itp.

Die Rahmenflechtereie

„Seit dem Mittelalter ist die Binse in Mitteleuropa ein verbreitetes Flechtmaterial. Stuhlrohrgeflechte kamen erstmals Mitte des 17. Jahrhundert in England auf und gelangten von dort auf das europäische Festland. Stuhl-flechtrohr ist die innere Schale der Rohrpalme, auch Rattan oder Rotan genannt. Weitere Flechtmaterialien sind z.B. Stroh und Weidenschienen. Ausgeflochten werden Rahmen aus Holz, neuerdings auch Konstruktionen aus Metall.“⁶¹

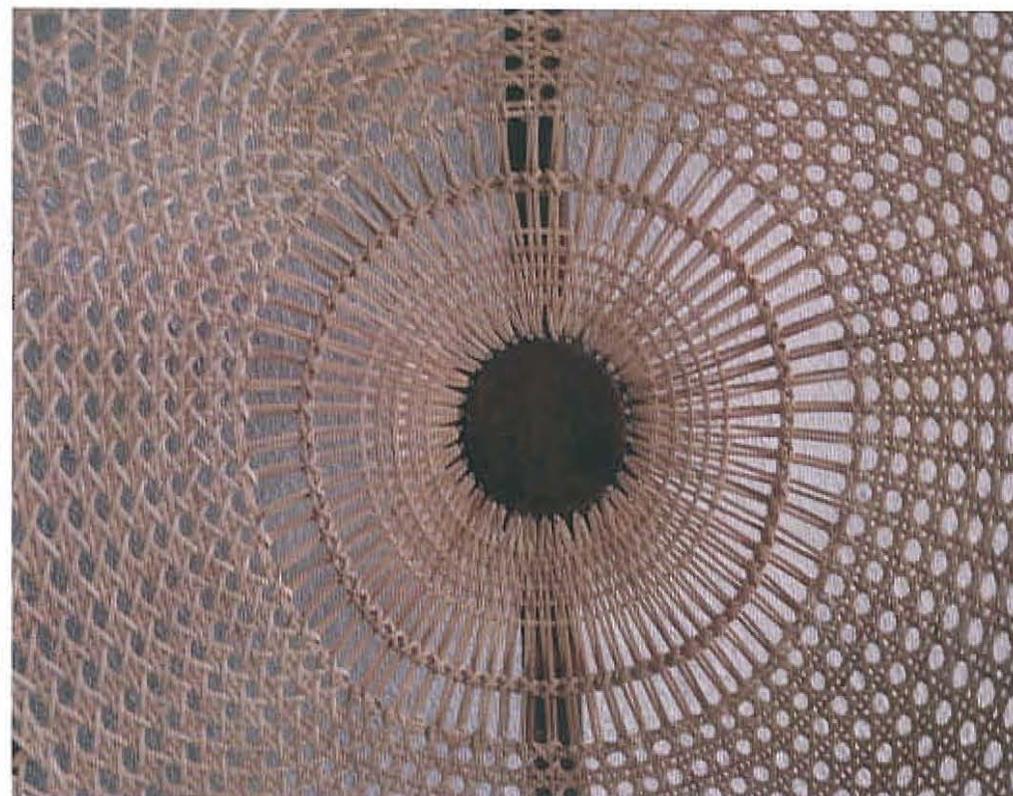

Korbmacher Werner Lange aus Fünfeichen am 1. deutsch-polnischen Korbmachertag im Freilichtmuseum Altranft

Koszykarz Werner Lange zamieszkały w Fünfeichen uczestniczy w pierwszym polsko-niemieckim dniu koszykarstwa w skansenie Altranft

Plecionki w ramkach

„Od średniowiecza sitowie było w środkowej Europie znanym materiałem do plecenia. Plecionki w ramkach na krzesłach były w połowie XVII wieku znane w Anglii i potem dotarły na ląd europejski. Materiałem do plecenia jest wewnętrzna skóra rattanu. Inne materiały to słoma i listwa wierzbowa. Wyplata się ramki z drewna i ostatnio też z metalu.“⁶¹

Detail eines Rahmenflechtwerkes aus der Werkstatt Müller, Buschdorf

Detail plecionki w ramce z warsztatu Müllera, Buschdorf

Materialien

Das bei uns bekannteste und am häufigsten genutzte Material sind Weiden (Salix). Die Weiden gedeihen besonders an Seen und Auen. Sie wachsen aber auch im Hochgebirge zu kleinen, hohen Sträuchern. Die Nutzungsformen der Weide erfordern ein gezieltes Zurückschneiden. Die Ernte der Weiden erfolgt ab Mitte November bis Februar während der Safruhe. Es stehen verschiedene Weidensorten zur Verfügung. Der Korbmacher trifft seine Wahl entsprechend der zu fertigenden Gegenstände.

(Salix dasyclados)

Stockweide (Salix dasyclados)

Die Stockweide benötigt feuchte, nährstoffreiche Böden, um einen starken Wuchs zu bekommen. Die Ruten können bis zu vier Meter lang werden. Die Stockweide muss alle zwei bis drei Jahre geschnitten werden. Sie wird hauptsächlich im Gestellbau und zur Schienenerstellung genutzt.

Dotterweide (Salix vitellina)

Die Dotterweide wächst auf feuchtem Gelände. Sie hat einen grobgefurchten Stamm mit elastischen Ästen. Die Äste leuchten im Frühjahr auffällig gelb. Die Blätter sind lang und spitz zulaufend und an der Unterseite behaart. Dotterweiden werden als einjährige Ruten verflochten.

(Salix vitellina)

Hanfweide (Salix viminalis)

Der Boden der Hanfweide sollte feucht sein, sonst ist die Hanfweide anspruchslos. Die Weide ist ein großer Strauch. Sie hat schlauke, aufrechte Äste, die bis zu 2m lang werden können. Die Zweige sind gelbgrün, grau bis rotbraun. Die Blätter sind satt glänzend, ihre Unterseite glänzt silbern. Die Hanfweide ist eine wichtige Bindeweide, die zur Herstellung von Körben verwendet wird.

Amerikanische Weide (Salix americana)

Der Standort dieser Weiden sollte immer dort sein, wo Wiesen und Flußufer regelmäßig überflutet werden. Ihre Triebe sind sehr langrütig mit grün roten Jahrestrieben. Die Blätter sind lanzettförmig, im Sommer mit rötlichen Blattspitzen. Die langen Triebe dieser Weidenart liefern die beste Qualität für feine Flechtwerke.

*Die Salweide kennt den Daumen
des Korbmachers.*

Ralph Waldo Emerson

Wierzba (salix)

jest u nas najbardziej znanym i najczęściej użytkowanym materiałem. Wierzba rozwija się najlepiej przy jeziorach i na błoniach. Rośnie też w górach ale tylko jako małe, wysokie krzaki. Wierzbę trzeba krótko ścinać, żeby wyrosły nowe proste pędy. Zbiór wierzby jest od listopada do lutego, kiedy nie mają soku roślinnego w pędach.

Wierzba ma dużo odmian, koszykarz wybierze sobie tą wierzbę zależnie, jakie przedmioty chce produkować.

Wierzba długokoncysta (salix dasyclados)

Wierzba długokoncysta potrzebuje dużo wilgoci i substancji odżywczej w ziemi, żeby dobrze mogła rosnąć. Pędy sięgają do 4 m wysokości. Pręty trzeba co 2 - 3 lata ścinać. Ten rodzaj wierzby używa się do pracy szkieletowanej i do przygotowania listwy wierzbowej.

Wierzba żółta (salix vitellina)

Wierzba żółta rośnie na mokrej ziemi. Jej pędy jest pokryty bruzdami i ma elastyczne gałęzie. Gałęzie świecą się wiosną żółto. Liście są długie i spiczaste i spodem owłosione. Wykorzystuje się do pracy wiklinowej tylko jednoroczne pędy.

Wierzba wiciowa (salix viminalis)

Występuje w wilgotnych miejscach nad rzekami i strumieniami. Rośnie w formie krzaka. Gałązki są cienkie i wiotkie, szare lub zielonawe, młode są owłosione do 2 metrów wysokości. Liście są krótkoogonkowe, lancetowate lub równowąskie, podwinięte na brzegach, wierzchem żywo zielone, z żółtą żyłką pośrodku, spodem jedwabiste owłosione. Wierzba wiciowa jest jedną z najważniejszych wierzb w koszykarstwie.

Wierzba amerykańska (salix americana)

Rośnie głównie w dolinach rzek, potoków, nad stawami, na mokrych łąkach. Wymaga podłoża o dużej wilgotności. Pędy wyprostowane, cienkie i bardzo elastyczne. Wyrastają gęsto i zabarwione są na czerwono, tylko starsze gałęzie są szarozielone. Liście są lancetowate, matowe, na górnej stronie ciemnozielone, na spodniej o siniozielonym kolorze. Długie pędy mają najlepszą jakość dla ozdobnych plecionek.

Materiały

(salix viminalis)

(salix americana)

Arbeitsgeräte zum Bearbeiten von Weiden

Die Weidenkochanlage im Freilichtmuseum wurde seit etwa 1950 von der Korbmacherfamilie Striek aus Letschin betrieben. (Korbmacherfamilie in vier Generationen) 1993 übernahm das Freilichtmuseum die Kochanlage. Sie wird zu Schauzwecken bei besonderen Anlässen in Aktion gezeigt. Der wesentliche Vorteil der Kochanlage liegt in der jahreszeitlich unbegrenzt durchführbaren Kochschale. Durch das Kochen tritt die Gerbsäure ins Holz hinein und es entsteht eine rötlich braune Färbung. Die rötlich braune Färbung ist besonders bei Kleinkorbwaren beliebt. Die gesotenen Flechtweiden sind für alle anderen Arbeiten der geschlagenen Weidentechnik geeignet. Durch das Eindringen der Gerbstoffe sind die Weiden unempfindlicher für den Schädlingsbefall geworden, als die meisten anderen Holzarten.

Korbmachermeister Siegfried Hagen aus Kienitz weiht die Weidenschälanlage 1996 im Freilichtmuseum Altranft ein (Foto: Horst Wiese)

majster koszykarski Siegfried Hagen z Kienitz pokazuje pracę podczas uroczystego otwarcia warzeln w 1996 r. w skansenie Altranft (zdjęcie: Horst Wiese)

Die Weidenschälmaschine im Freilichtmuseum ist um 1925 gebaut worden. Sie wurde ebenfalls funktionstüchtig von der Familie Striek aus Letschin übernommen. Diese Maschine erleichtert die Arbeit des Korbmakers, aber das Schälen mit der Maschine geht zu Lasten der Qualität.

Od 1950 r. koszykarska rodzina Striek z Letschina przygotowała swoją wiklinę w tej aparaturze (cztery pokolenia pracowały jako koszykarze). W 1993 r. muzeum przejęło tą warzelnię. Podczas specjalnych imprez pokazuje się w muzeum gotowanie wikliny. Istotną zaletą tej warzelnii jest, że można w każdej chwili w roku przygotować odkorowanie przez gotowanie. Kwas garbanikowy wchodzi przy gotowaniu do wikliny i ona dostaje czerwono-brązowy kolor. Ten czerwono-brązowy kolor jest ulubionym przy wyrobie małych wyrobów koszykarskich. Gotowany materiał plecionkarski nadaje się też do prac nabijanych. Ponieważ kwas garbanikowy wnika w wiklinę jest ona więcej odporna na szkodniki jak inne drewno.

Korowarka została zbudowana w 1925 r. Rodzina Strieck oddała ją w stanie funkcjonującym. Dawnej robiono to ręcznie, za pomocą kleszczy ze stalowego drutu. Teraz maszyna ułatwia pracę koszykarza, jednak odkorowana maszyna wiklina jest gorszej jakości.

Narzędzia do obróbki wikliny

Wilhelm Striek
Letschin am Markt
Fennul 261

Großes Lager
in
Puppen-
und
Rindermagen
Marke Bremmator

Wilhelm Striek
Letschin am Markt
Fennul 261

Handkörbe
Handarbeitsschalen
Waschkörbe
oval und eckig

Kartoffelkörbe
und
Gänsetransportkörbe

aus: Heimatkalender 1934

Foto: Herta Krawiec

Impressum

Brandenburgisches
Freilichtmuseum
Altranft / Herausgeber

Gestaltung und Bildredaktion | Nadanie formy

Ilona Roscher

Übersetzungen | Tłmaczenie

Anna Hähnel

© Brandenburgisches Freilichtmuseum Altranft und Autoren

Literaturnachweis | Bibliografia

Becker, Martin: Homepage-Weidenarten, www.martin.beckers/weidenarten.htm 2006

Grodek, Elke: Materialsammlung, Altranft, 1996

Eggert: Baumschulen, www.eggert-baumschulen.de 2006

Korb- Industrie- und Weidenzeitung, 36. Jahrgang, Nr.24, Eberswalde, 25. Dezember, 1921

Körbe und Korbflechten, Katalog zur Sonderausstellung, Schloß Stainz, Steiermark, 1976

Korb- und Flechtwaren- Ausstellung, Zechin/ OT Buschdorf

Lampert, Heike: Die Korbflechterei, Altranft 1992

Lampert, Heike: Das Korbmachergewerbe, Altranft, 1992

Mengel, Peter Fritz: Das Oderbruch Band 1, Eberswalde 1930

Mylius, Christian Otto: Gesetzessammlung der Mark Brandenburg, Corpus Constitutionum

Marchiarum, Caput 4, Teich- und Uferordnung, 1769

o.N. Materialkunde, www.korbmacherwerkstatt.de

Schmidt, Rudolf: Wriezen – Geschichte der Stadt in Einzeldarstellungen;

Band 1; Bad Freienwalde, 1931

Schmidt, Rudolf: Wriezen - Geschichte der Stadt in Einzeldarstellungen,

Band 2; Bad Freienwalde, 1932

Schmückert, Wilhelm: Die Geschichte des Dorfes Gahow. Gahow, 1967

Schulze, Sieglinde: Korbflechten-ein uraltes Handwerk in: Die Mark Nr. 17,

Will, Ch.: Die Korbflechterei. München, 1978

Der neue Blumen Garten,
Eulenspiegel Verlag Berlin,
(1988 : 123)

Zitate | Cytaty

1) Schmidt, Rudolf: Wriezen - Geschichte der Stadt in Einzeldarstellungen, Band 2 Seite 118

2) Korb- Industrie- und Weidenzeitung, 36 Jahrgang, Nr.24

3) Lampert, Heike: Die Korbflechterei Seite 3 und 4

4) Ebenda Seite 4

5) Ebenda Seite 5

6) Ebenda Seite 6

Für die Unterstützung durch Gespräche und Information bedanken wir uns bei
Korbmachermeisterin, Thea Müller, Buschdorf und
Korbmachermeister, Klaus Lorenz, Falkenberg

Dziękujemy za pomoc
majstru koszykarstwa They Müller, Buschdorf i
majstrowi koszykarstwa Klausowi Lorenz, Falkenberg

Dieses Projekt wird unterstützt durch die Europäische Union im Rahmen der Gemeinschafts-
initiative INTERREG IIIA (Small Projekt der Euroregion Pro Europa Viadrina)

Projekt jest papierany przez Unię Europejską w ramach wspólnej inicjatywy INTERREG IIIA
(Small Projekt Euroregionu Pro Europa Viadrina)

20

1. deutsch - polnischer Korbmachertag in Altranft
Pierwszy niemiecko - polski Dzień Koszykarstwa w Altranft

